Алија Муминагиќ
Данска

ЗА РЕКТИФИКАЦИЈАТА НА КРУЖНИЦАТА И КВАДРАТУРАТА НА КРУГОТ

1. Да се ректифицира кружница значи само со користење на линијар и шестар да се конструира отсечка чија должина е еднаква на должината на дадената кружница.

Докажано е дека оваа конструкција не е изводлива. Но, најдени се различни можности да се конструира отсечка чија должина е приближно еднаква на должината на дадената кружница. Во продолжение ќе дадеме две такви конструкции.

а) Нека е дадена кружница $k(O,r)$. На дијаметарот AB (цртеж десно) конструираме точка C таква што $AC=\frac{r}{8}$. Во точката B конструираме тангента и на неа определуваме точка D таква што $BD=\frac{r}{4}$, а на правата CD определуваме точка E таква што $DE=\frac{5r}{4}$. Имаме $CE=CD+DE$. Од триаголникот CBD следува

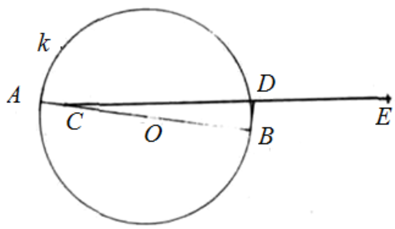

$$CD=\sqrt{BC^2+BD^2}=\sqrt{(\tfrac{15r}{8})^2+(\tfrac{r}{4})^2}=r\sqrt{\tfrac{225}{64}+\tfrac{1}{16}}\simeq 1{,}8915932438r\,,$$

па затоа

$$CE\simeq 1{,}8915932438r+1{,}25r=3{,}1415932438r\,.$$

Бидејќи должината на половината кружница k е $\frac{O}{2}\approx 3{,}141592653589r$ добиваме дека отсечката CE е еднаква приближно на половинаод должинара на кружницата k со апсолутна грешка $0{,}0000005902129r$. Со удвојување на оваа отсечка се добива отсечка која приближно е еднаква на должината на кружницата со апсолутна грешка $0{,}000001180425r$.

б) Нека е дадена кружница $k(O,OA=r)$. Во точката A конструираме тангента на кружницата и на неа определуваме точки B и C такви што $AB=\frac{11}{5}r$ и $BC=\frac{2}{5}r$ (B е меѓу A и C). Потоа го продолжуваме радиусот AO и на него наоѓаме точка D таква што $AD=OB$. Низ точката D

конструираме права паралелна на правата OC, која ја сече тангентата AB во точката E. Ќе докажеме дека $OE \approx 2\pi r$.

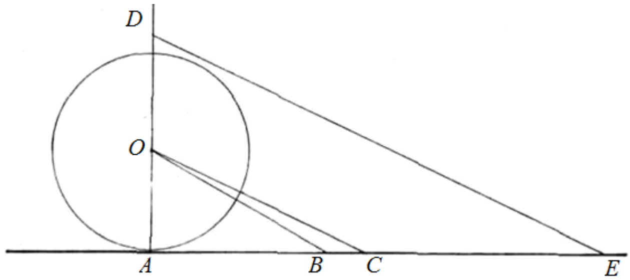

Од слиноста на триаголниците ACO и AED следува

$$AC : AE = AO : AD, \text{ т.е. } AE = \frac{AC \cdot AD}{AO}.$$

Понатаму, од триаголникот OAB имаме

$$OB = \sqrt{AO^2 + AB^2} = \sqrt{r^2 + (\tfrac{11}{5}r)^2} = r\frac{\sqrt{146}}{5}.$$

Според тоа, $AD = r\frac{\sqrt{146}}{5}$. Затоа,

$$AE = \frac{AC \cdot AD}{AO} = \frac{\frac{13}{5}r \cdot r\frac{\sqrt{146}}{5}}{r} = \frac{13\sqrt{146}}{25}r \approx 6{,}283183906269177r,$$

што значи дека AE ја дава должината на дадената кружница со грешка не поголема од $0{,}00000140091041r$. Според тоа, кога со овој метод би се определувала должината на Екваторот (земајќи дека радиусот на земјината топка е 6366 *km*), ќе се направи грешка помала од $8{,}92\ m$.

2. Проблемот на квадратура на кругот е поставен уште во антиката, а значи: со користење само на линијар и шестар да се конструира квадрат чија плоштина е еднаква на плоштината на даден круг.

И за оваа конструкција е докажано дека не е изводлива. Ова всушност произлегува од тоа што ректификацијата на кружницата не е изводлива. Имено, ако е изводлива квадратурата на кругот, тогаш ќе биде изводлива и ректификацијата на кружницата и обратно. Но, постојат повеќе начини приближно да се констуира бараниот квадрат и овде ќе дадеме една таква констркција.

Нека е дадена кружницата $k(O, OA = r)$ и нека во неа е вписан квадрат $ABCD$ (цртеж десно). Конструираме тетива $MN = r$, паралелна на страната CD и нека G е нејзината средина. Ја конструираме симетралата на CD која ја сече кружницата k во точките E и F.

Конструираме кружница $k'(M, AB)$ која ја сече симетрлата EF во точката H . Потоа ја конструираме кружницата $k*(H, HM)$ која ја сече симетралата EF во точката K . Ќе докажеме дека EK приближно е еднаква на страната на квадратот чија плоштина е еднаква на плоштината на дадениот круг.

Бидејќи

$$EK = EO + OG + GH - HK, \; EO = r, \; OG = \frac{r\sqrt{3}}{2},$$

$$GH = \sqrt{(r\sqrt{2})^2 - (\tfrac{r}{2})^2} = \frac{r\sqrt{7}}{2} \text{ и } HK = AB = r\sqrt{2},$$

добиваме

$$EK = EO + OG + GH - HK = r + \frac{r\sqrt{3}}{2} + \frac{r\sqrt{7}}{2} - r\sqrt{2} \approx 1,7746874969436r.$$

Од друга страна, бидејќи плоштината на бараниот квадрат мора да биде еднаква на плоштината на дадениот круг, треба да важи $a^2 = r^2\pi$, односно $a = r\sqrt{\pi} \approx 1,7724538590905r$. Според тоа, отсечката EK се разликува од страната на бараниот квадрат приближно за $0,0022289060386r$, што е помалку од $0,23\%$ од r .

Задача

1. Нека е дадена кружница $k(O, OA = r)$ со дијаметар AB и нека во точките A и B во иста насока конструираме две полуправи нормални на AB (цртеж десно). Нека на првата полуправа нанесеме отсечка $AC = 3r$, а на втората отсечка $BC = \frac{\sqrt{3}}{3}r$ (третина од страната на рамностраниот триаголник вписан во дадената кружница). Докажи дека отсечката CD не се разликува повеќе од $0,0001r$ од полупериметарот на дадената кружница.

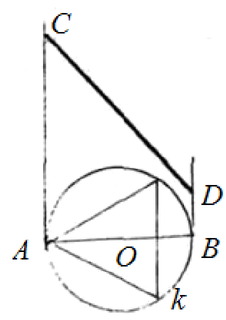

Статијата прво е објавена во списанието Математички лист на ДМ на Србија